

NOVICA

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v sredo 20. decembra 1854. **List 101.**

Število živine naj se vjema z velikostjo kmetije.

V nekem poprejšnem sestavku smo rekli, naj bi kmetovavci skušali več živinske klaje (hrane) pridelovati, in sicer toliko, da bojo zamogli živino svojo dobro rediti in s primernim številom živine kmetijo svojo dobro obdelovati.

Koliko živine naj tedaj ima gospodar, da bo ravno prav?

Odgovor na to vprašanje ni tako lahek, da bi naravnost zamogli reči: toliko in toliko.

Živina, ki jo gospodar potrebuje, razpada v dvoje: nekaj je je treba za delo (vprego), nekaj za molžo, pitanje itd.

Koliko živine potrebuje gospodar za delo? To se ravná po lastnosti, velikosti in moči živine, ki jo ima, — po lastnosti zemlje njegove, po legi zemljiš, po njih oddaljenosti od doma, po različnem obdelovanju itd. Vidi se iz tega, da ni mogoče števila delavne živine določiti, da bi veljalo za vsakega gospodarja. Vsak lahko po svojih okoljšinah prerajta in jo bo tudi prav zadel, ako mu to za pravilo velja: da ne sme ne več ne manj delavne živine imeti, kakor toliko, kolikor mu je je neobhodno potreba, da zamore vse svoje dela popolnoma in o pravem času opraviti. Če bi preveč živine za delo imel, bi si škodoval, ker bi potem zamogel manj molzne, pitavne živine imeti, ktera je z manj klajo opravljena kakor delavna; — če bi pa imel premalo delavne živine, mu je pa tudi škoda o tem, da ne bo mogel ob pravem času opraviti poljskih in družih del. Ktero sorto živine naj gospodar za vprego ima, se tudi ne more kot občno veljavna postava določiti. Konj je sicer dražji na vsako vižo, pa ima to prednost pred volom, da je hitrejši in v mnogih okoljšinah gospodarju bolj pripraven od vola. Vol je bolj počasen, pa ne prizadene gospodarju toliko stroškov, se ne izdela tako zlo, kakor konj, in mu je spitan čez leta še na dobiček. Se vé pa, da z govejo živino v tacih krajih vendar ni dobička, kjer ima gospodar le kislo seno, ki tekne konju, govedom pa ne. Kakor krava po kisli mervi ne daje dobrega mleka, tako se tudi vol ne redi ne za moč ne za meso.

Vprašanje je še: ali se smejo namesto volov krave za delo rabiti? Gotovo, in z dobičkom. S klajo, ki je en konj potrebuje, se dá dvoje krav dobro rediti, in vsakoletni dobiček, ki ga donaša krava na teletu in mleku, prekosi vola veliko. Če se kravi, kader dela, več poklada, ne bo zguba mleka velika. 4 krave, ki so se vpregale (en par zjutraj, drugi par popoldne) so memo 4 krav enake molže in ne vpreganih, v 4 tednih le 46 poličev manj mleka dale, na mesu so delavne krave v tem času zgubile 12 funtov, une pa so pridobile 36 funtov. Al ni zguba na mleku in mesu tako majhna, da ni v nobeni primeri z dobičkom opravljenega dela?

Če vse to dobro prevdarimo, vidimo očitno, da bi z gotovim dobičkom marsikteri gospodar znal konje z voli ali kravami za delo premeniti. Naj bi prazna ošabnost nobenega ne zadrževala vpeljati koristno zameno!

Drugo vprašanje je na dalje: koliko molzne, pitavne itd. živine naj ima gospodar? — Na to vprašanje si bo lahko odgovoril, ako se vpraša: „koliko potrebuje gnoja, da bo dostojno gnojil polje svoje? in pa: „koliko klaje in stelje mora imeti, da si bo ta gnoj napravil?“ Ako si na ta dva odgovora pravi odgovor vé dati, bo tudi vedil: koliko molzne ali pitavne živine zraven delavne bo prav imeti.

Koliko gnoja mu je treba za zemljiša njegove, to se ravná po velikosti posestva, po lastnosti zemlje, po tem kako gospodar versti sad za sadom itd. Če je tedaj zrajtal: koliko gnoja potrebuje, bo tudi lahko zvedil: koliko klaje in stelje bo živina potrebovala, da bo napravila potrebno mero gnoja, ker je po gotovih skušnjah znano, da po čez se smé rajtati, da iz 10 centov klaje in stelje z živinskimi izmečki vred bo gospodar dobil okoli 25 centov gnoja, če je gnoj takošen, kakoršen ima biti in ne preveč sognjit, in če stelja ni več kakor četerti del klaje znesla.

Koliko živine zamore gospodar s svojo klajo in steljo v hlevu brez paše rediti, tudi ni teško izrajtati, ker je znano, da ena dorašena goveja živina srednje velikosti, celo leto v hlevu rejena, potrebuje 80 centov suhe klaje in stelje. Če pa rečemo „suhe klaje“, ne mislimo, da le s suho klajo se ima rediti, ampak da vsa klaja — sirova (frišna) in suha — mora toliko znesti, da ima tečnosti za 80 centov suhe. 4 do 5 centov frišne klaje znese 1 cent suhe, — suha klaja s frišno naj se pa tako vjema, da na 2 tretjinki suhe klaje pride naj manj 1 tretjinka sirove.

Potovanje po okrajnah nebá.

(Dalje.)

Če pa pravimo, da so trupla (stvari) lene, si ni misliti, da nimajo nikakoršne moči v sebi. To bi bilo zoper njih naravne lastnosti. One imajo veliko skrivnih in znanih moči, le samostalnosti jim manjka, da bi mogle kaj same po sebi storiti. Res čudno je, da ljudje toliko sto let teh naravnih in tako odkritih lastnost niso spoznali. Še le Galilej je spoznal: kaj je teža in njena moč (težnja), Deskart jo je pa prvi v rabo vpeljal. Veliko nam koristi vediti, da težnja (Schwerkraft) je vzrok, da ena stvar drugo na se poteguje ali k sebi vleče. Gibanje padajočih stvari pa izvira odtod, ker jih zemlja na se vleče. Po Newtonovem dokazu je natéga med stvarmi toliko manja, kolikor dalje so saksebi. Natežna moč se hitreje zmanjšuje kot oddaljenost naraša. Če stvari dvakrat tako daleč saksebi postavimo, kakor so pred stale, se ne pomanjša natežna